

Z kroniki naukowej

GLÓWNE KIERUNKI POLITYKI ZAGRANICZNEJ ZJEDNOCZONYCH NIEMIEC

Dnia 18 marca 1994 r. z wizytą w Instytucie Zachodnim przebywał emerytowany profesor Uniwersytetu im. Fryderyka Wilhelma w Bonn Hans-Adolf Jacobsen. Jest on doskonałym i uznanym specjalistą w zakresie polityki wschodniej Niemiec, stosunków radziecko-amerykańskich, zagadnień związanych z wojskowością i bezpieczeństwem. Niemiecki gość już w latach siedemdziesiątych w poważnym stopniu przyczynił się do dzieła normalizacji stosunków polsko-niemieckich. Obecnie pełni funkcję przewodniczącego strony niemieckiej Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, finansującej przedsięwzięcia zarówno gospodarcze, jak również naukowe i kulturalne.

Występując przed poznańskim audytorium, prof. Jacobsen wygłosił interesujący wykład na temat polityki zagranicznej zjednoczonych Niemiec i następnie – już na marginesie – zadań stojących przed Fundacją Współpracy Polsko-Niemieckiej. Mówca wychodząc od ogólnej charakterystyki sytuacji w Europie stwierdził, iż obecnie mamy do czynienia z olbrzymią dynamiką przemian w stosunkach międzynarodowych, co od wszystkich aktorów sceny politycznej wymaga błyskawicznej i wyważonej reakcji. W jego opinii polityka niemiecka w szczególności musi być przygotowana na najbardziej irracjonalne niespodzianki, powinna zachować olbrzymią elastyczność i zdolność do skutecznego działania. Przybliżając punkty ciężkości w polityce zewnętrznej RFN, H.-A. Jacobsen na pierwszym miejscu postawił kwestię integracji RFN z państwami zachodnioeuropejskimi w ramach Unii Europejskiej. W jego ujęciu dla polityki tej nie ma żadnej alternatywy. Opcja zachodnia dokonana przez K. Adenauera zdała egzamin i przyczyniła się do obecnej prosperity i wysokiego poziomu życia mieszkańców RFN. Za drugie ważne zadanie dla polityki niemieckiej prof. Jacobsen uznał utrzymywanie dobrych stosunków z Rosją i pomoc dla państw byłego bloku radzieckiego. W przeświadczeniu mówcy zaangażowania się Niemiec na Wschodzie nie należy ujmować w kategoriach akcji charytatywnej. Pomoc ta leży w najbardziej fundamentalnym interesie Niemiec. Porażka demokratycznych reform i odwrót od gospodarki rynkowej spowodowałyby perturbacje społeczne i katastrofę ekonomiczną. Przyczyniłoby się to do destabilizacji sytuacji w całej Europie i w Niemczech w pierwszej kolejności. Prof. Jacobsen zaakcentował, że elity polityczne w RFN doskonale rozumieją złożoność sytuacji, ale trudniej do niej przekonać przeciętnego obywatela. Mieszkańcy wschodnich landów, z których blisko co piąty pozostaje bez pracy, z dużą niechęcią odnoszą się do idei takiej pomocy, uważając, że wszystkie rezerwy finansowe powinny być skierowane – w myśl obietnic kanclerza H. Kohla – na stworzenie w byłej NDR „kwitnących krajobrazów”.

Omawiając politykę wschodnią rządu chadecko-liberalnego H.-A. Jacobsen zaznaczył, że Polska odgrywa w niej szczególną rolę. Przypomniał on znaną wypowiedź Adenauera o konieczności pojednania z Polską i scharakteryzował stan polsko-niemieckich stosunków po zawarciu układu z 17 czerwca 1991 r. Zdaniem profesora polsko-niemiecka współpraca, szczególnie gospodarcza, nabiera tempa i Polska staje się coraz poważniejszym partnerem dla inwestorów niemieckich. Niemcy też będą dokładać starań, aby jak najszybciej przyjęto ją – po spełnieniu określonych warunków – w poczet członków Unii Europejskiej i Paktu Północnoatlantyckiego.

Byłoby cenne, gdyby udało się doprowadzić do tak wysokiego poziomu wzajemnych relacji, jakimi charakteryzują się stosunki niemiecko-francuskie.

Trzeci kompleks zagadnień poruszonych przez H.-A. Jacobsena obejmował sprawy związane z bezpieczeństwem europejskim. Mówca położył silny nacisk na opracowanie nowej strategii *NATO* i większą „instytucjonalizacją” KBWE, co mogłoby w znacznie większym stopniu przyczynić się do wcześniejszego zażegnania sporów i konfliktów w Europie. Szerzej H.-A. Jacobsen zapoznał słuchaczy z wewnętrzną dyskusją w RFN na temat udziału jednostek *Bundeswehry* w „misjach błękitnych hełmów” i poza obszarem działania *NATO* (*out of area*). Profesor zaakcentował, że etapem docelowym powinno być stworzenie ogólnoeuropejskiej, sprawnej w działaniu struktury bezpieczeństwa.

Po wykładzie rozwinęła się ożywiona dyskusja. Zapoczątkowało ją pytanie o porażki i błędy rządu kanclerza H. Kohla w polityce zagranicznej oraz kwestia nowej tożsamości niemieckiej i samookreślenia Niemców w zmieniającej się Europie. Odpowiadając H.-A. Jacobsen przyznał, że do głównych błędów zjednoczonych Niemiec na arenie międzynarodowej należało niezrozumiałe ociąganie się kanclerza Kohla z ostatecznym uznaniem kształtu polskiej granicy zachodniej. Profesor miał również pewne zastrzeżenia do polityki finansowej *Bundesbanku*, forsującego wysokie oprocentowanie depozytów i kredytów, współpracy francusko-niemieckiej i przedwczesnego uznania niepodległości Słowenii i Chorwacji. Udzielając odpowiedzi na pytanie o rolę zjednoczonych Niemiec we współczesnych stosunkach międzynarodowych, H.-A. Jacobsen stwierdził, że Republika Federalna znajduje się na etapie opracowywania nowej strategii działania, doktryny politycznej, która wychodziłaby naprzeciw wyzwaniom współczesności i przyszłości. Zapytany, czy RFN nadal zamierza odgrywać rolę „państwa handlowego” i „mocarstwa cywilnego”, profesor Jacobsen odparł, że proeksportowa gospodarka Niemiec i silne powiązania gospodarcze z państwami Unii Europejskiej i Ameryki Północnej stworzyły taki system powiązań, który determinuje w zasadzie całą aktywność zewnętrzną zjednoczonych Niemiec. Każde odstępstwo od takiej polityki grozić może poważnymi perturbacjami gospodarczymi i w efekcie spadkiem poziomu życia mieszkańców Republiki Federalnej. Mówiąc o „mocarstwie cywilnym” H.-A. Jacobsen stwierdził, że obecnie istnieją silne międzynarodowe naciski, aby Niemcy energiczniej niż dotąd zaangażowały się w rozwiązywanie konfliktów regionalnych, posługując się mandatem ONZ czy Unii Europejskiej. W jego opinii dość powszechnie oczekuje się od Niemiec, że proporcjonalnie do ich potencjału i możliwości wezmą na siebie większą odpowiedzialność za losy Europy i świata. Wymaga to jednak zmiany nie tylko Ustawy Zasadniczej, ale i świadomości społeczeństwa niemieckiego, wychowanego na hasłach nieangażowania się Niemiec w konfliktach z użyciem siły. Szanse na wprowadzenie odpowiednich zapisów konstytucyjnych są nikłe, gdyż wymagałoby to zgody 2/3 posłów do *Bundestagu*.

W końcowej części dyskusji padły liczne pytania związane ze stanowiskiem Niemiec wobec perspektywy poszerzenia Unii Europejskiej i *NATO* na Wschód, oczekiwań inwestorów niemieckich wobec Polski, problemów francusko-niemieckiego eurokorpusu i możliwości uczestnictwa oddziałów polskich w operacjach ćwiczebnych tego związku, obecnego kształtu relacji niemiecko-amerykańskich i udziału Niemiec w rozwiązywaniu konfliktu Północ-Południe.

Bogdan Koszel

STUDENCI O PRZEMIANACH USTROJOWO-POLITYCZNYCH W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Od kilku dziesięcioleci Instytut Zachodni w Poznaniu jest ośrodkiem promieniującym na środowisko naukowe i akademickie zachodniej Polski. Istotnym elementem jego działania jest inspirowanie różnych dyskusji naukowych dotyczących tematów historycznych, ale często też – współczesnych. Przykładem tego była międzywydziałowa konferencja studencka zorganizowana